

دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا درباره رابطه نفس و بدن پس از مرگ

عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران گفت: ابن سینا معتقد است علت مرگ از ناحیه بدن اتفاق می‌افتد....

عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران گفت: ابن سینا معتقد است علت مرگ از ناحیه بدن اتفاق می‌افتد اما ملاصدرا می‌گوید در اثر رسیدن انسان به کمال، این نفس از بدن بی‌نیاز می‌شود و در نتیجه به صورت تکوینی از بدن، قطع تعلق می‌کند.

احمد شه گلیه گزارش خبرنگار ایکننا، نشست «آیا نفس و بدن بعد از مرگ با یکدیگر ارتباط دارند؟» امروز یکشنبه اول آبان ماه با سخنرانی احمد شه گلی، عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران برگزار شد.

در ادامه گزیده سخنان وی را می‌خوانید:

طبیعتاً انسان به مسئله مرگ و این واقعیت که بعد از مرگ، نسبت نفس با بدن چگونه است حساسیت دارد و این حساسیت باعث شده درباره این موضوع تأمل بیشتری داشته باشد. این موضوعی است که کمتر در مورد آن صحبت شده است خصوصاً اخیراً در ایران و جهان غرب در مورد تجربیات نزدیک به مرگ بحث‌هایی در جریان است بنابراین بررسی وضعیت رابطه نفس و بدن پس از مرگ اهمیت دارد. به تعبیر فلاسفه مبدأ اصلی فعالیت‌های بدنی از نفس است و اگر این فعالیت از بین برود انسان تبدیل به جسد می‌شود. پیشینه تحقیق

منظور ما از بدن، بدن مادی است نه بدن مثالی. اما آیا بعد از اینکه انسان مُرد این نفس با بدن ارتباط دارد یا خیر و اگر ارتباطی وجود دارد چه نوع ارتباطی است؟ روش بحث بنده، دینی و فلسفی است به خاطر اینکه تبار برخی از موضوعات به گونه‌ای است که عقل تا حدودی می‌تواند درباره آنها اظهار نظر کند بنابراین چاره‌ای نداریم که از آموزه‌های وحیانی استفاده کنیم و به همین دلیل، هم روش فلسفی و هم دینی را در پیش گرفته‌ایم. درباره پیشینه پژوهش باید بگوییم که این بحث در فلسفه سرفصل مستقلی ندارد که بحث مفصلی در مورد آن شده باشد و بحث‌های انجام شده هم عمدتاً کلی، مختصر و مبهم هستند یعنی فضا را باز نکرده‌اند که این ارتباط به چه شکلی است و چگونه ممکن است نفس با بدن ارتباط داشته باشد.

علت اینکه این بحث با وجود اهمیتی که دارد در فلسفه به صورت مستقل مورد توجه قرار نگرفته این است که تلقی فلسفی و عرفی این است که نفس و بدن بعد از مرگ ارتباطی ندارند و آن را بدیهی تلقی کرده‌اند. البته برخی متلکمان گفته‌اند که روح و بدن، بعد از مرگ نوعی ارتباط دارند. حکیمی که به صورت مفصل به این مسئله ورود پیدا کرده آقا علی مدرس است. کتاب «پرتوی از اصول کافی» از آیت‌الله سیدمحمد حسینی همدانی نیز به این موضوع ورود داشته است. برخی عبارات از میرداماد و امام خمینی نیز در این مورد وجود دارد که اشاراتی بسیار مختصر به این موضوع بوده است. رابطه نفس و بدن بعد از مرگ در رویکرد فلسفی

در رویکرد فلسفی رایج، با قطع تعلق نفس از بدن، ارتباط نفس و بدن بعد از مرگ به طور کلی از بین می‌رود و نفس برخی عساکر و قوا در بدن دارد که آن را بیرون می‌کشد و این بدن بعد از مرگ تبدیل به جسدی می‌شود که هیچ ارتباطی با نفس ندارد. خواه دیدگاه سینوی در بحث مرگ را بپذیریم که بر اساس آن، ابن سینا معتقد است علت مرگ از ناحیه بدن اتفاق می‌افتد یا دیدگاه ملاصدرا را بپذیریم که در اثر رسیدن انسان به کمال، این نفس از بدن بی‌نیاز می‌شود و در نتیجه به صورت تکوینی از بدن قطع تعلق می‌کند، در هر دو دیدگاه نهایتاً قطع تعلق، قطعی است و در نتیجه با جسدی رو به رو هستیم که هیچ نسبتی با نفس ندارد.

اما جناب غیاث الدین دشتکی تأکید می‌کنند که اینگونه نیست بلکه نفس و بدن دو نوع تعلق دارند که یکی از آنها با مرگ قطع شده و یکی از آنها ارتباط پیدا می‌کند. تعلق اول به روح حیوانی و تعلق دوم به اعضای بدن همانند دست و پا است لذا تعلق نفس به روح حیوانی قطع می‌شود اما تعلق به اعضای بدنی قطع نمی‌شود. وی توضیحی درباره مبانی و دلیل خود ندارد و علت این است که می‌خواسته از اصل این موضوع برای اثبات معاد و ناسازگاری‌های آن با فلسفه استفاده کند. دیدگاه رویکرد دینی درباره رابطه نفس و بدن

آفاعلی مدرس در این مورد حرفی دارد که در مقالات زیادی به آن تاخته شده است. برخی از محققان نیز حرف های وی را تایید کرده اند. وی می گوید بعد از مرگ، ارتباط نفس و بدن قطع نمی شود و علت این است که این نفس زمانی که به بدن تعلق دارد برخی آثار و نشانه ها را به بدن منتقل می کند و این بدن، به خاطر این آثار و نشانه ها، تعینی پیدا می کنند که از سایر ابدان متمایز می شود. آیت الله سیدمحمد حسینی همدانی معتقد است که ابدان اولیا و انبیای الهی به جهت اینکه روح آنها قداست دارد و در مرحله بالایی است، باعث می شود بدن آنها هم طاهر شده و قداست پیدا کند که سایر ابدان چنین قداستی ندارند بنابراین پیوسته رابطه بین روح و بدن و سیر وجودی محفوظ است.

دیدگاه دینی در این زمینه را هم باید به دو رویکرد تقسیم کنیم؛ رویکرد رایج این است که قطع تعلق شده و نفس به عالم برزخ رفته و بدن نیز به عالم مادی می رود اما رویکرد دیگری هم وجود دارد که به نوعی ارتباط بین نفس و بدن بعد از مرگ معتقد است. برخی دلالت ها در آموزه های دینی اشاره به این موضوع دارند که از جمله آنها مسئله زیارت قبور است. زیارت قبور نشان می دهد که نوعی رابطه بین نفس و بدن وجود دارد در غیر این صورت چرا ما باید چنین کاری انجام دهیم؛ مخصوصاً در آموزه های دینی بر زیارت قبور اولیای الهی تأکید زیادی شده است. دیدگاه علامه طباطبایی

علامه طباطبایی می گوید که در برخی روایات آمده که برزخ همان وادی السلام و دوزخ هم وادی برهوت در یمن است و صخره بیت المقدس، محل اجتماع ارواح است. از این روایت ها استفاده می شود که ارواح با بدن، نوعی علقه و تعلق دارند. ایشان در جای دیگری می گوید کرامات یکی از اولیای صالح نشان می دهد که نوعی ارتباط با این مکان هست که شما نزد امامی می روید و از همان مکان حاجت می گیرید بنابراین بین محل دفن این ولی خدا و نفس وی ارتباط برقرار است. از شهید مطهری هم نقل شده که بعد از جنگ بدر که اجساد دشمنان در گودالی دفن شدن پیامبر بالای سر آنها رفت و خطاب به آنها گفت آیا حق با ما بود یا با شما که شخصی پرسید مگر اینها صدای شما را می شنوند؟ پیامبر اسلام(ص) فرمود اکنون اینها از شما شنواتر هستند. این جمله شهید مطهری نشان می دهد که ارتباط روح با بدن به کلی قطع نشده است.

بنده می خواهم اثبات کنم که نوعی ارتباط بین نفس و بدن، بعد از مرگ وجود دارد. یکی از مهم ترین اشاراتی که می توان در این مورد داشت این است که در برخی متون دینی تشبیه شده که خواب همانند مرگ است. سؤال این است که آیا در زمان خواب ارتباط نفس و بدن به طور کامل قطع می شود؟ واقعیت این است که این ارتباط قطع نمی شود بنابراین همانگونه که ارتباط نفس با بدن در هنگام خواب قطع نمی شود این ارتباط در هنگام مرگ هم قطع نمی شود.